

govorimo o temi broja

Što znači 'kompetencija'?

Claire Cameron kritički raspravlja o ovom često korištenom terminu.

Claire Cameron

Izvor: *Children in Europe*, br.15, 2008.

Prevela: **Vlasta Vizek Vidović**

pretpostavlja temeljnu razinu znanja i sposobnosti za kompetenciju koja zadovoljava uobičajen minimum. U tom svjetlu kompetencija i kvalifikacije temeljene na kompetencijama uključuju i određene standarde izvedbe koje bi praktičari morali dosegnuti u svom radu.

Na prvi pogled taj je pristup vrlo prihvatljiv, ali ako malo razmislimo, također može biti i ograničavajući. On se usmjerava na razvoj sveobuhvatnog znanja i razumijevanja. Kvalifikacije temeljene na kompetencijama polaze od unaprijed opisanih vještina i razina znanja - kompetencija - koje su potrebne praktičaru i koje će se uzimati u obzir pri utvrđivanju naučenog. Taj proces uključuje dogovor oko vještina i znanja potrebnih za profesiju, ali i rasprave o profesionalnoj praksi i 'pravom načinu rada', što ujedno pridonosi razvoju profesionalnih standarda. Profesionalni razvoj zahtijeva kvalifikacije koje praktičarima omogućuju da se uključe u raspravu, da slušaju, komuniciraju i rade demokratično.

U novijem projektu koji istražuje kako bi se socijalna pedagogija (ili obrazovanje u najširem smislu), pristup raširen u srednjoj Europi, mogla primijeniti u engleskim predškolskim ustanovama, pitala sam sudionike o tome kako shvaćaju pojam 'kompetencija'. Sudionici su bili iz različitih profesija koje se neposredno bave djecom ili odraslima s posebnim potrebama, ili pak obrazuju stručnjake za ova zanimanja. Utvrdila sam dvije stvari. Prvo, praktičari nisu bili zadovoljni načinom na koji se termin *kompetencija*

Pojam 'kompetencija' brzo ulazi u europski stručni jezik u području ranog odgoja i obrazovanja, a odnosi se na sve ono što se radi u ime praktičnog rada, odnosno što je povezano s odgovornošću za praksu. Pojam ima najmanje dva značenja. Jedno se odnosi na *skup znanja, vještina i stavova* svojstvenih nekom profesionalnom području, dok drugo podrazumijeva *pristup spoznaji* i njezinom razvoju u određenom području. Isto tako govori se i o pristupima usmjerenim na kompetencije u nekom području.

Pojam kompetencija također se nalazi u središtu europske reforme visokog obrazovanja koja je započela 1999. na temelju Bolonjskog sporazuma. U tom se dokumentu navodi da je 'Europa znanja prepoznata kao nezamjenjiv

činitelj društvenog i osobnog razvoja (...) koji omogućuje svojim građanima stjecanje potrebnih kompetencija kako bi se mogli suočiti s izazovima novog milenija.' U priopćenju Europske komisije iz 2006. dodaje se kako 'sveučilišta imaju potencijal za preuzimanje ključne uloge u ostvarenju Lisabonskih ciljeva (Strategija o zapošljavanju iz 2000.) vezanih uz osiguravanje vještina i *kompetencija* potrebnih Europi za uspostavu globalne ekonomije temeljene na znanju.

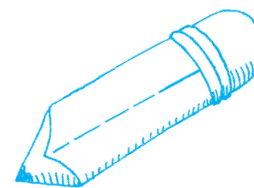
Preispitivanje značenja

U engleskom rječniku definicija *kompetencije* odnosi se na 'biti ovlašten ili sposoban učiniti nešto', a *kompetentan* znači imati 'dovoljno vještina, znanja i sposobnosti ili kvalifikacija'. Upotreba izraza kao što su 'dovoljan' i 'odgovarajući'

govorimo o temi broja

rabi u predškolskim ustanovama; i drugo, sudionici koji su dolazili iz područja socijalne pedagogije shvaćali su taj pojam drukčije od ostalih sudionika.

Većina od 50 sudionika shvaćala je pojam kompetencija kao 'oznaku' za zahtjeve prakse. Za njih je 'kompetencija' značila 'osposobljenost za posao', 'osjećati se sigurno u radu' i 'mogućnost kreativne i stručne upotrebe vještina, znanja i iskustava u skladu s očekivanjima koje je postavila neka profesionalna agencija ili zakonski propisi'. Jedan je sudionik izjavio kako kompetencija znači da 'osoba može demonstrirati kako je sposobna nešto učiniti. Ništa se ne događa dok se to na taj način ne opiše'. Dodao je da je bez bilježenja posao nevidljiv, a 'ako možeš opisati što činiš, time pokazuješ da si kompetentan'.

Kvalifikacijski okviri temeljeni na kompetencijama

Ovi komentari pokazuju na specifično shvaćanje kompetencija u Velikoj Britaniji. U osamdesetima, reforma sustava profesionalnih kvalifikacija dovela je do sustava priznavanja kvalifikacija onima koji su mogli pokazati da njihove kompetencije u praksi dosižu nacionalno dogovorene 'standarde zanimanja'. U prvi plan su stavljeni rezultati kojima se 'mjerio' nivo kompetencije. Taj je sustav postupno obuhvatio sve vrste osposobljavanja i kvalifikacija. Danas u Engleskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj postoje Nacionalni kvalifikacijski okviri sa sustavom razina od 'ulazne' (svjedodžba o temeljnim životnim vještinama) do razine 8. (doktorski studiji). Definicija kompetencije u profesionalnom obrazovanju najvećim se dijelom odnosi na izvedbu određenu unaprijed definiranim standardima i razinama. U 2008. Europski parlament prihvatio je ideju o Europskom kvalifikacijskom okviru

Claire Cameron je starija istraživačica u istraživačkom odjelu *Thomas Coram Instituta* za obrazovanje sveučilišta u Londonu. c.cameron@ioe.ac.uk

prema britanskom modelu s 8 referentnih razina koje opisuju što osoba zna, razumije i može učiniti – ishodi učenja – bez obzira na to gdje je potrebna kvalifikacija stečena. Kao i u britanskom pristupu, usmjerenost na razine i ishode učenja prepoznata je kao metoda za postizanje 'bolje usuglašenosti između potreba tržišta radne snage za određenim znanjima vještinama i kompetencijama i sustava obrazovanja i profesionalnog osposobljavanja', kao i za postizanje prijenosa kvalifikacija između i unutar EU zemalja.

Zajednička značenja pojma 'kompetencija'?

Jedna od definicija pojma *kompetencija* odnosi se na izvedbu u skladu s dogovorenim minimalnim standardima. Je li ta definicija opće prihvaćena u društvenim zanimanjima?

Neki od sudionika u mom istraživanju bili su studenti ili predavači socijalne pedagogije iz Danske i Njemačke. Oni nisu imali iskustva s provjerom kompetencija i preskriptivnim nacionalnim standardima te su pri definiciji kompetencija navodili da 'su one više od vještina'. Jedan danski predavač je rekao da kompetentnost uključuje spoj 'znanja i sposobnosti i razmišljanja o tome da se nešto učini'. Istaknuo je smislenu prevođenje znanja u učinkovitu akciju, osobito naglašavajući osjetljivost za društveni kontekst te razmišljanje o

posljedicama te akcije. Kompetenciju je povezo s osobnim razvojem. Drugi predavač naveo je da je kompetencija 'sposobnost uspostave odnosa sa sobom, promišljanja i razvoja vlastite stručnosti, kao i sposobnost odnosa s drugima i mogućnosti za samostalno djelovanje'. Primjerice, kompetencija je 'znati kako komunicirati i moći komunicirati s različitim skupinama, osobljem, djecom, roditeljima' i biti sposoban 'učiti u praksu i razvijati znanja, kompetencije i vrijednosti, te se osobno i profesionalno razvijati'.

Ta razmišljanja o kompetencijama izražavaju prilično različiti pristup i bliža su zaključcima jednog OECD (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj) projekta u kojem se navodi da je kompetencija 'sposobnost udovoljavanja složenim zahtjevima u određenom kontekstu (...) te uključuje aktivaciju znanja, kognitivnih i praktičnih vještina (...) kao i stavova, emocija, vrijednosti i motivacije (...) holistički pojam koji nije sinonim za *vještinu*'.

(www.portalstat.admin.ch/desecco/desecco_finalreport_summary.pdf)

U tom projektu koji se temeljio na interdisciplinarnoj i međunarodnoj raspravi pojam kompetencija se proširio iznad granica uskog shvaćanja u trenutnom britanskom diskursu. Umjesto toga definicija je uključila shvaćanje o mobilizaciji osobnih potencijala u društvenom kontekstu.

Općenito se može zaključiti da su se pojavila dva shvaćanja kompetencije. Jedno se odnosi na kompetenciju kao na organizirajuće načelo u mjerenju praktične izvedbe, dok se drugo odnosi na mogućnost izražavanja sposobnosti i izvedbu u praksi, pri čemu je pojedinac svjestan odgovornosti za svoju osobnost ali i odgovornosti koju ima kao socijalno biće unutar šire grupe. Britanski pristup – kompetencija kao oznaka za standarde u osposobljavanju i praksi – polako ulazi u europski okvir. Može se raspravljati kako to nije razvojni pristup budući da veže obrazovanje uz praksu koja ograničava teorijski i praktični razvoj područja. Istodobno srećemo i obogaćeno shvaćanje kompetencije u radu s djecom u drugim europskim zemljama po kojem se profesionalni i osobni razvoj izravno povezuju s teorijskim znanjima i s mogućnošću njihova prijenosa u praksu. Može se ustvrditi kako britanski pristup vodi prema tehnicističkom profesionalizmu utemeljenom u ponašanju, dok ovaj drugi pristup više podržava refleksivni profesionalizam. Možemo li izbjeći da (bogato kompetentno) dijete ne izlijemo iz kadice zajedno s (minimalno kompetentnom) vodom od kupanja?

